

1 JAPONIA NA DRODZE DO IMPERIUM

Od modernizacji Meiji do upadku w 1945 roku

Historia przemiany Japonii z izolowanego państwa feudalnego w jedną z najpotężniejszych sił militarnych pierwszej połowy XX wieku pozostaje jednym z najbardziej spektakularnych i dramatycznych procesów w dziejach ludzkości. Sama odbudowa Japonii po wojnie też jest spektakularnym procesem, który pokazuje siłę narodu, jego dyscyplinę i zorganizowanie. W okresie zaledwie kilku dekad kraj przeszedł ścieżkę, która innym mocarstwom zajmowała stulecia: gwałtowną modernizację, industrializację, militaryzację, rozwój imperializmu, agresywną ekspansję i wreszcie dramatyczny upadek.

Poniższy tekst prezentuje pełną analizę tego procesu: jego przyczyny, mechanizmy i konsekwencje. W sposób szczegółowy omawia też przebieg działań wojennych Japonii w Chinach, Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej podczas II wojny światowej – krok po kroku, z uwzględnieniem kluczowych bitew, strategii, zbrodni wojennych, systemu okupacji i polityki terroru.

I. Japonia w XIX wieku: koniec izolacji i początek przełomu

System sakoku

Japonia zamknięta na świat (XVII–XIX wiek)

System sakoku 鎖国 („kraj w zamknięciu”) to unikalna polityka izolacji Japonii, wprowadzona w latach 1633–1839 przez szogunat Tokugawa. Choć w popularnych opracowaniach określa się ją jako „całkowite zamknięcie granic”, w rzeczywistości była to precyzyjnie kontrolowana i selektywna izolacja, mająca na celu ochronę społeczeństwa przed wpływami religijnymi i politycznymi Zachodu, zwłaszcza przed europejskim kolonializmem.

Dlaczego Japonia się zamknęła? – główne przyczyny:

➤ **Obawa przed chrześcijaństwem**

W XVI wieku misjonarze portugalscy i hiszpańscy zdobyli w Japonii dużą liczbę konwertytów. Władze Tokugawa dostrzegły zagrożenie:

- chrześcijaństwo podkopywało tradycyjny system hierarchiczny,
- misjonarze bywali postrzegani jako zwiastun kolonializmu,
- powstanie Shimabara (1637–1638) – inspirowane częściowo przez chrześcijaństwo – potwierdziło obawy władz.

➤ **Chęć stabilizacji wewnętrznej**

Po wiekach wojen domowych (sengoku) Tokugawowie tworzyli stabilne państwo. Kontrola nad przepływem ludzi i idei miała zapobiec:

- buntom daimyō,
- obcym soюзom politycznym,
- wzrostowi potęgi zewnętrznych grup handlowych.

➤ **Obawa przed kolonizacją**

Losy Filipin, Indonezji czy części Chin pokazały, jak agresywnie działały europejskie imperia handlowe. Japonia chciała uniknąć podzielenia ich losu.

➤ **Zdrowie obywateli**

Chociaż w istocie za główną przyczynę podaje się obawę przed kolonializmem i problemy z działaniami kościoła, to fakty są też takie, że wraz z Europejczykami do wybrzeży Japonii przybyły choroby, które dziesiątkowały lokalną ludność, a Japonia jako kraj z trudnym położeniem geograficznym i narażeniem na przeróżne katastrofy naturalne nie potrzebowała kolejnego utrudnienia w codzienności.

Jak działał system sakoku? – mechanizmy izolacji

➤ **Zamknięcie kraju dla Europejczyków**

Praktycznie żadnemu Europejczykowi (z wyjątkiem Holendrów) nie wolno było wejść na teren Japonii.

➤ **Holendrzy odizolowani w Dejima'ie (Nagasaki)**

Jedyny dozwolony kontakt z Zachodem:

- niewielka faktoria holenderska na wyspie Dejima 出島,
- Holendrzy mogli przybywać tylko w ograniczonej liczbie,
- nie mogli opuszczać wyspy ani głosić chrześcijaństwa,
- handel był ściśle regulowany.

➤ **Zakaz wyjazdu Japończyków za granicę**

Wyjazd bez pozwolenia karano śmiercią. Miało to krytyczne znaczenie — między XVII a XIX wiekiem zanikła wiedza o świecie zewnętrznym, a rozwój stanął w miejscu.

➤ **Kontrola nad handlem międzynarodowym**

Nieliczne punkty wymiany:

- Nagasaki – handel z Chinami i Holandią,
- Tsushima – pośrednictwo z Koreą,
- Satsuma – relacje z Królestwem Ryukyu,
- Matsumae – kontakty z Ajnami na Hokkaido.

To nie był pełny zakaz handlu — ale handel pod totalną kontrolą.

Ten okres zamknięcia nie pozostał bez wpływu na społeczeństwo, był okazją do tego, by pielęgnować kulturę, tradycję, ale także pogłębiać poczucie wyższości, które potem, zwłaszcza w obrębie władzy i armii było zapalnikiem do tego, by okupacyjne działania Japonii były nadzwyczaj brutalne.

Skutki długotrwałej izolacji

➤ Stabilizacja polityczna i pogłębienie nacjonalizmu oraz poczucia wyższości

Przez ponad 250 lat Japonia nie prowadziła wielkich wojen.

➤ Rozwój kultury i nauki w izolacji

W czasach sakoku rozwinęły się: sztuka drzeworytu (ukiyo-e), teatr kabuki, literatura popularna, nauka rangaku (badania nad Zachodem oparte na holenderskich tekstach).

➤ Spowolnienie technologiczne

Izolacja uniemożliwiła rozwój nowoczesnej broni palnej, poznanie technologii przemysłowych XIX wieku, rozwój marynarki wojennej. W połowie XIX wieku Japonia była militarnie zacofana wobec Zachodu, ale szybko to nadrobiła.

➤ Niska świadomość geopolityczna

Elity nie zdawały sobie sprawy z potęgi kolonialnych imperiów. To miało dramatyczne skutki, gdy nadpłynęły „czarne okręty” Perry’ego. Pielęgnowanie poczucia wyższości nie było wystarczające w obliczu działań Zachodu.

Upadek sakoku – dlaczego system nie wytrzymał presji?

- Postęp technologiczny Zachodu: parowce, artyleria, dynamit.
- Ekspansja imperialna: wojny opiumowe pokazały, jak brutalnie Europa narzuca swoje warunki.
- Słabnięcie szogunatu: wewnętrzne konflikty, korupcja, nieudolność.
- Przybycie Perry’ego (1853): demonstracja siły, której Japonia nie mogła się przeciwstawić.

Sakoku upadło nie dlatego, że Japończycy chcieli reform, ale dlatego, że nie mieli wyboru. Czuli też, że jeśli nie otworzą się i nie zaczną zmieniać, czeka ich los podobny do innych krajów Azji Wschodniej.